

ČESKÝ SURREALISMUS

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ČESKÝ SURREALISMUS

VY_32_INOVACE_DVK1320

- Autor: Mgr. Jan Souček
- Vznik: 09 / 2012
- Téma: Umění 1. poloviny 20. století
- Předmět: DVK / 4. ročník
- Anotace: Obrazová charakteristika vývoje českého umění 30. let 20. století

SURREALISMUS V ČESKÉM UMĚNÍ

Hlavním teoretikem a propagátorem Karel Teige, programovou platformou je potom Skupina surrealistů v ČSR.

Ve výtvarném umění hlavními představiteli

Štýrský a

Toyen (Marie Čermínová)

- umělci, kteří pobývali od 1922 v Paříži, kde vymysleli a provozovali směr **artificialismus** a ve třicátých letech přešli plynule na pozice **surrealismu**

Další autoři:

Josef Šíma,

František Muzika,

František Janoušek,

Vincenc Makovský,

Ladislav Zívř ...

Francouzští a čeští surrealisté
na jaře 1935,
z knihy České moderní umění
1900-1960, NG v Praze.

Skupina surrealistů v ČSR

Byla založena v roce 1934, ale její vznik sahá až k prvním osobním kontaktům s André Bretonem, který navázali koncem 20. let někteří významní představitelé **Devětsilu** (*Jindřich Štyrský, Vítězslav Nezval*).

Skupina vydala 21. 3. **1934 manifest Surrealismus v ČSR**. Ustavuje se v poměrně úzkém složení, které opomíjí mnohé z těch, kteří se k **surrealismu** hlásí nebo v jeho duchu pracují. Specifickým rysem pražské skupiny byla její vyhraněná revoluční orientace.

Hlavním teoretikem a mluvčím skupiny se stal **Karel Teige**, který založil i časopis *Doba*, v němž uveřejňoval texty o surrealismu. Velké morální a ideové podpory se skupině dostalo v roce 1935, kdy v doprovodu **Josefa Šímy** přijeli do Prahy André Breton a Paul Eluard. Vítězslav Nezval redigoval v roce 1936 první a jediný svazek **revue Surrealismus**.

Do surrealistické skupiny vedle **J. Štyrského, Toyen, Fr. Muziky, V. Makovského** a K. Teiga patřili také V. Nezval, K. Biebl, J. Ježek, J. Honzl

Česká surrealistická skupina

(často označována jako Surrealistická skupina nebo Pražská surrealistická skupina) byla literárně-umělecká skupina. Vznikla roku 1934 a její cíle se samozřejmě odvíjely od surrealismu světového (ovlivnění především 2. manifestem André Bretona z roku 1929), ale dokázala vyvíjet i vlastní iniciativu.

Během krátké doby se jí podařilo navázat styky s ostatními podobnými skupinami v cizině a stát se jednou z nejvýznamnějších takto zaměřených skupin. V Praze na pozvání této skupiny přednášel André Breton.

V roce 1938 tuto skupinu rozpustil její zakladatel Vítězslav Nezval, který tím chtěl vyjádřit svůj nesouhlas s antisovětskými názory většiny členů (především Karel Teige), tyto názory se začaly objevovat po r. 1936, kdy začala být známa situace v SSSR, nejen z oficiálních (myšleno sovětských) zdrojů.

Biebl, Brouk, Honzl, Ježek, Štyrský, Teige a Toyen posílají telegram Bretonovi se stručnou zprávou o nejednotnosti pražské surrealistické skupiny z důvodů uměleckých a politických a o Nezvalově vyloučení. Teige toto rozpuštění neuznává, vydává: surrealismus proti proudu

Část skupiny vyvíjela aktivitu až do roku 1939. Po okupaci začali surrealističtí umělci pracovat v ilegalitě.

Někteří členové přešli do skupina RA, která někdy bývá považována za jejího nástupce, čímž vlastně dochází ke splnutí těchto skupin.

Jindřich Štyrský

1899 –1942

byl český malíř, fotograf, grafik, výtvarník, básník, představitel **artificialismu a surrealismu**

Začínal jako **kubistický** malíř s lyrickým zaměřením, ale brzy přešel k imaginativní tvorbě. V roce **1922** se seznámil s Toyen a jako umělecká dvojice úzce spolupracovali. V letech 1925–28 žil spolu s Toyen v **Paříži**, kde svou tvorbu nazvali v roce **1926** "**artificialismem**".

Od pobytu v Paříži jeho tvorba směřovala směrem k **surrealismu**, hlavním zdrojem jeho inspirace se staly sny a jejich prožitky

Po návratu do Prahy byl šéfem výpravy **Osvobozeného divadla**. Roku **1934** se, spolu s Toyen, **Jindřichem Heislerem** a **Karlem Teige**, stal spoluzakladatelem **Skupiny surrealistů v ČSR** v Praze .

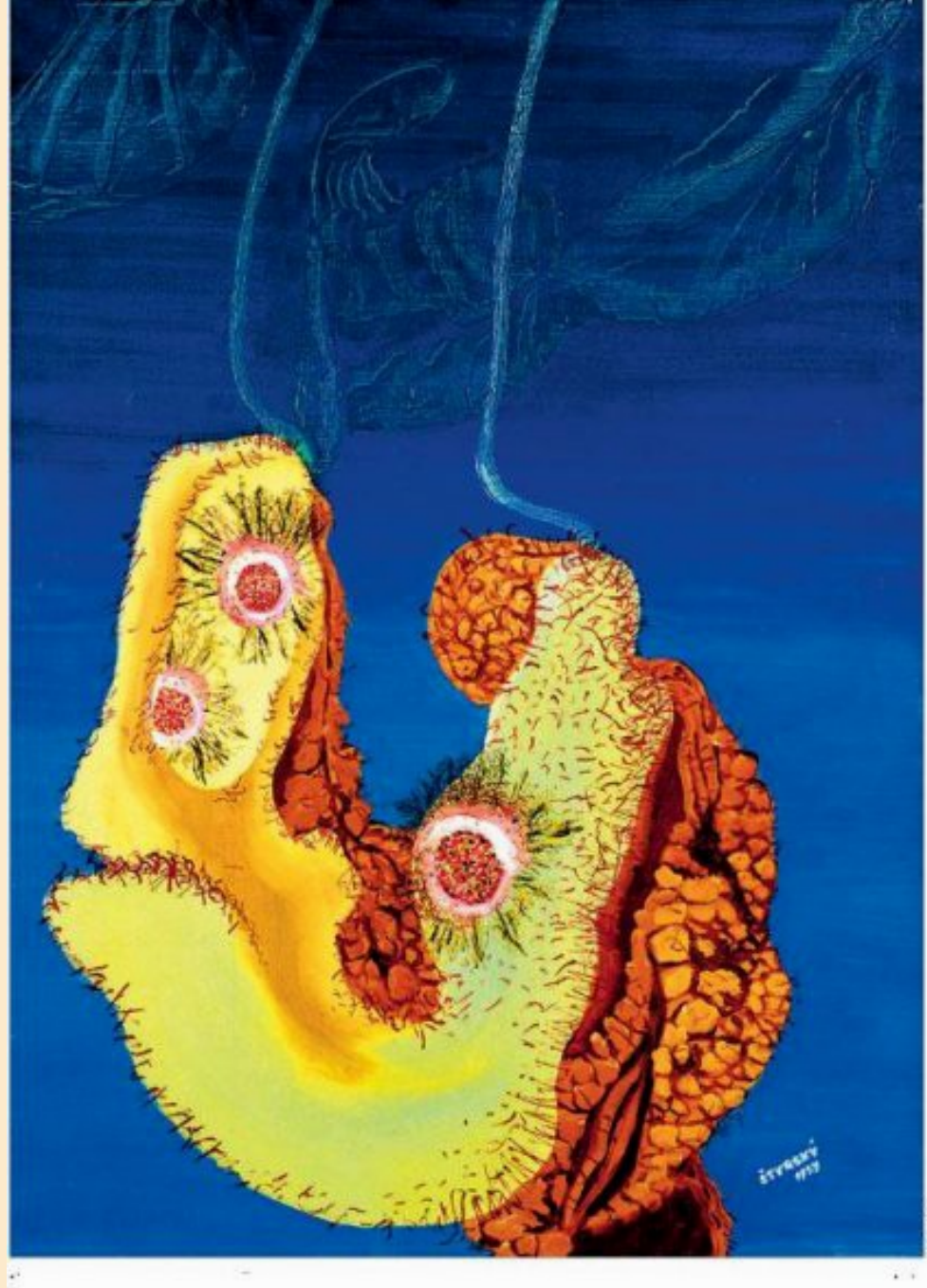
Cirkus Simonette, 1923

Člověk nesený větrem
1934

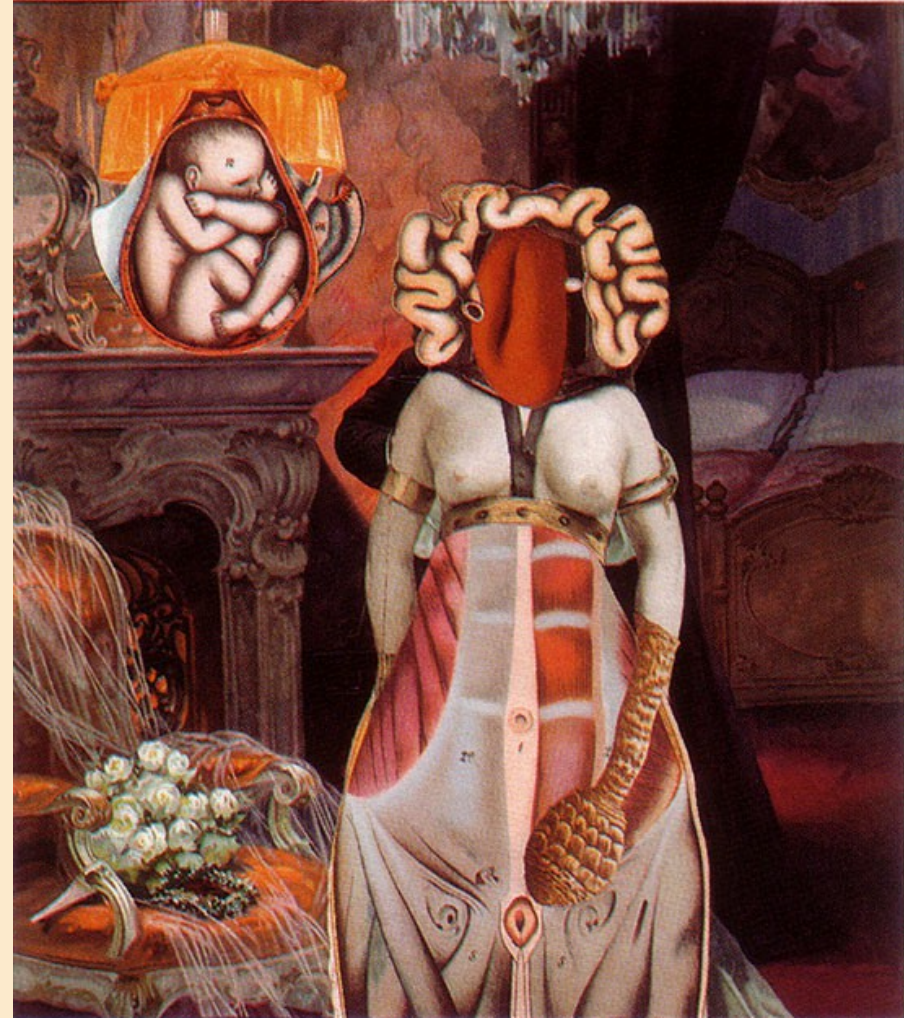

Obraz z roku 1932

Obraz Mucholapka, 1937

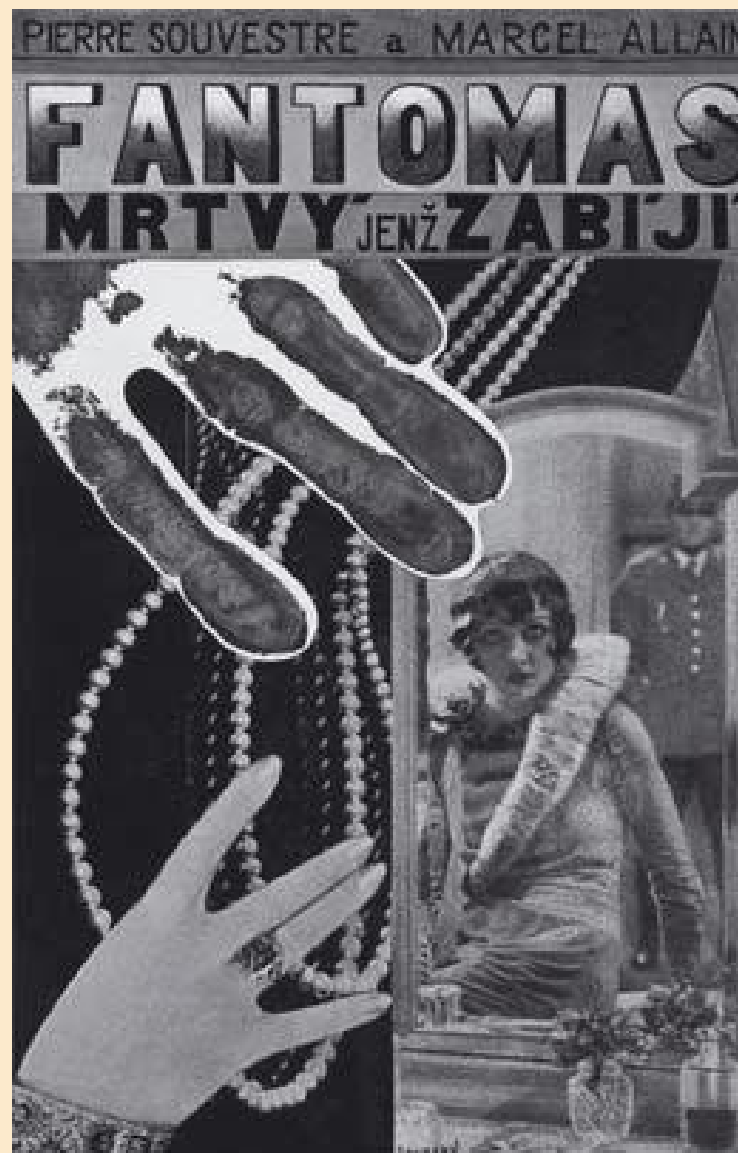

Marriage, 1924

K Štyrského aktivitám, propojujícím tvorbu výtvarnou a literární, patřila i typografie knižních obálek a také fotografie

Toyen (Marie Čermínová)

1902 Praha - 1980 Paříž

Malířka odmítla své civilní jméno Marie Čermínová a přijala nesklonný a bezrodý pseudonym. Zároveň zrušila všechny rodinné vazby a i svým následným nezávislým způsobem života protestovala proti měšťáckým konvencím.

Zpočátku ovlivněna kubismem a purismem, také eroticismem, „výlety“ do naivismu. Namalovala tehdy sérii naivních obrazů s exotickými a cirkusovými náměty. Tento styl v roce 1925 opustila.

Celoživotní přátelství s Jindřichem Štyrským (oba se připojili k Devětsilu) vyústilo ve společný odjezd do Paříže

a ve vyhlášení vlastního uměleckého směru, artificialismu.

V Praze se oba malíři stali zakládajícími členy Skupiny surrealistů v ČR. V autorčiných prvních surrealistických dílech nalézáme jednak neurčitě definované objekty se silným libidinálním podtextem, jednak reálné předměty, které zapojením do neskutečného prostředí nabývají nových symbolických významů. V roce 1947 odešla Toyen natrvalo do Paříže, kde se stala členkou Bretonovy surrealistické skupiny. Zvýšenou měrou se věnovala koláži, grafice a ilustracím knih svých surrealistických přátel.

Po představení, 1943

Toyen roku 1935, Man Ray

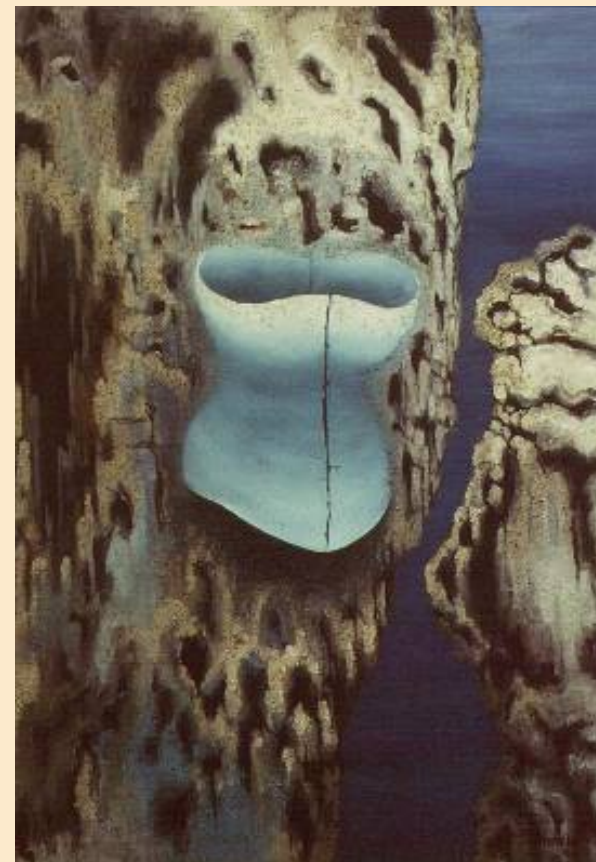

Toyen
Hlas lesa 1934

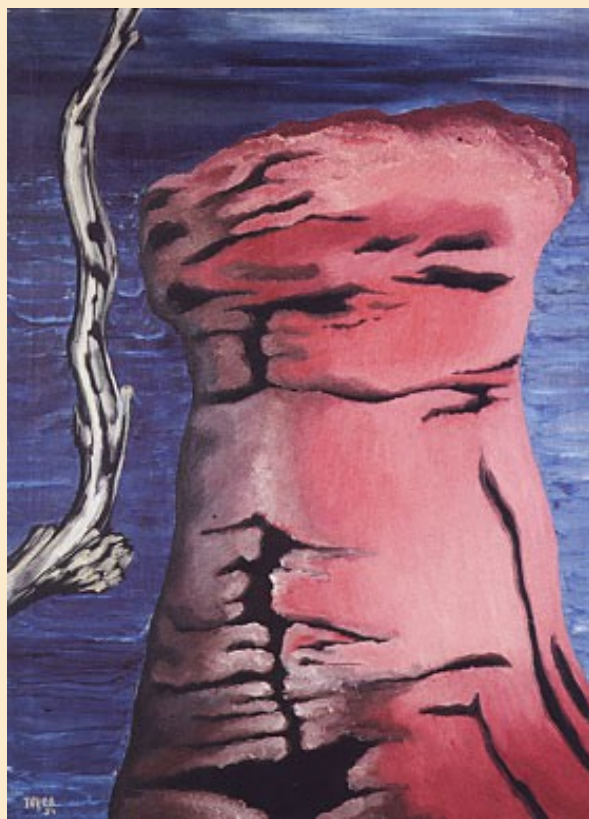
Jitro 1931

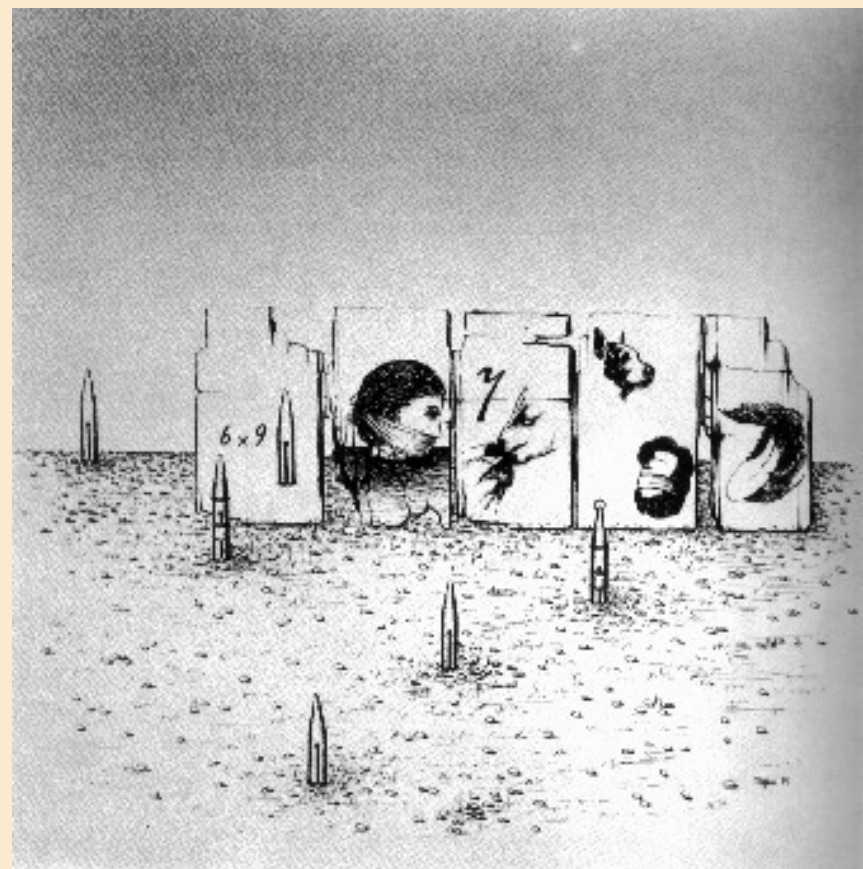
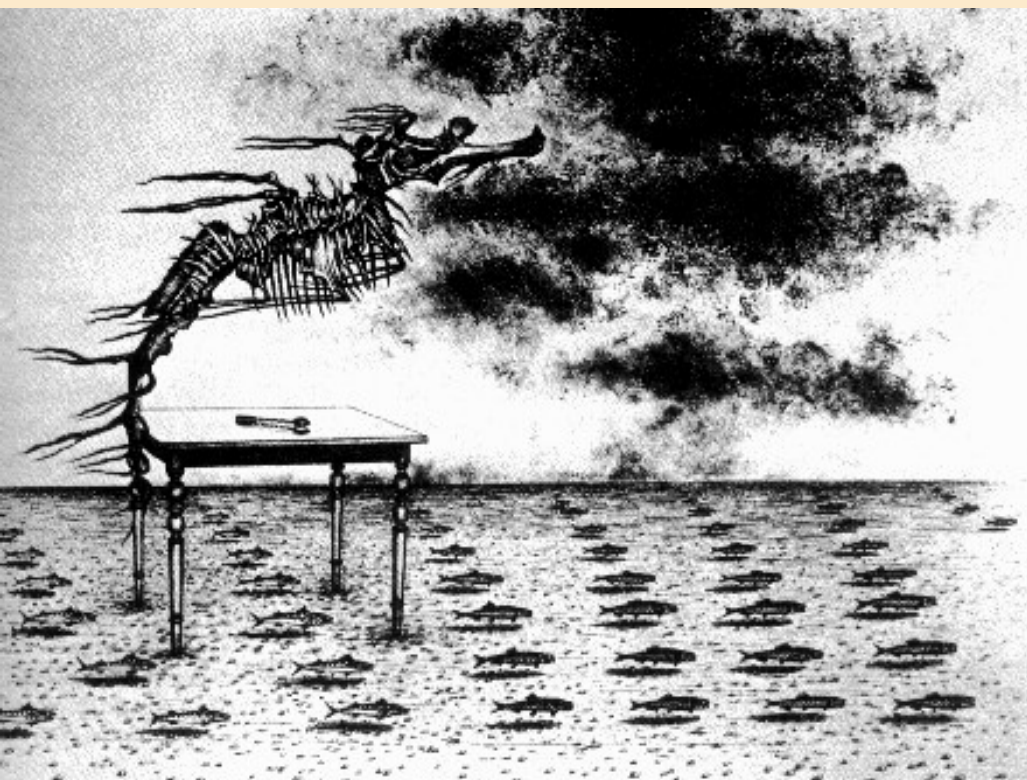
Opuštěné doupě 1937

OÁZA Marie Čermínová-Toyen, prodáno za 3,34 milionu korun

Toyen - **Úděl**

cyklus Střelnice, 1940
cyklus Schovej se, válko, 1944

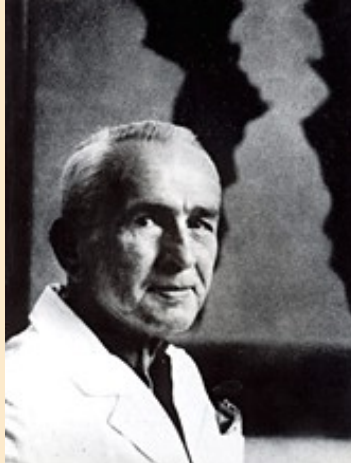
František Muzika

(1900 – 1974)

Český malíř a scénograf patřil ke klíčovým postavám meziválečné avantgardy

Muzikovy rané práce mají souvislost s atmosférou Devětsilu: maluje poetické krajiny a figurální scény ve stylu mezi realismem a primitivismem. Počátkem 20. let je ovlivněn také lyrickým kubismem, spíše však jeho barevným podáním. Ve 30. letech se přiblížil formálně surrealismu, námětově čerpal ze snových pocitů a fantazijních představ.

Ve válečných letech jsou náměty založeny na antropomorfizaci neživé přírody (proslavený cyklus Z českého ráje). Muzikova tvorba, podmíněná vynikající malířskou technikou, byla vždy racionální, kompozice vzájemně neslučitelných reálných prvků klasická, takže jeho obrazy se přibližují oblasti fantaskního umění (například Requiem, 1943-44).

Dvě figury - Milenci
1933

Tři sestry, 1922

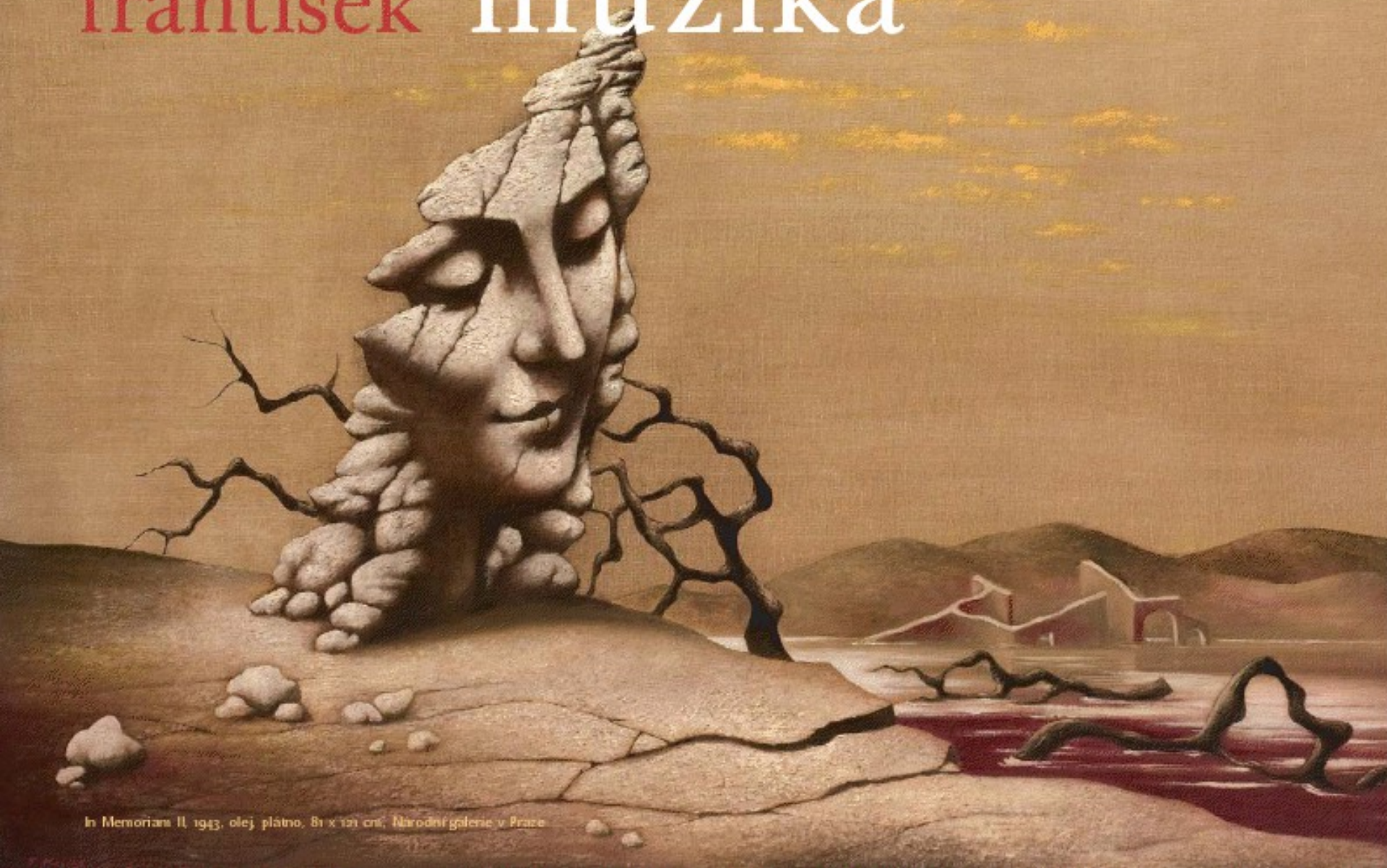

Frantisek_Muzika_Krajina s Figurou_1935

Zápas, 1937

františek muzika

In Memoriam II, 1943, olej, plátno, 81 x 121 cm, Národní galerie v Praze

In memoriam III, olej, 1943

Babí léto IV, 1941

Epitaf, olej, 1943

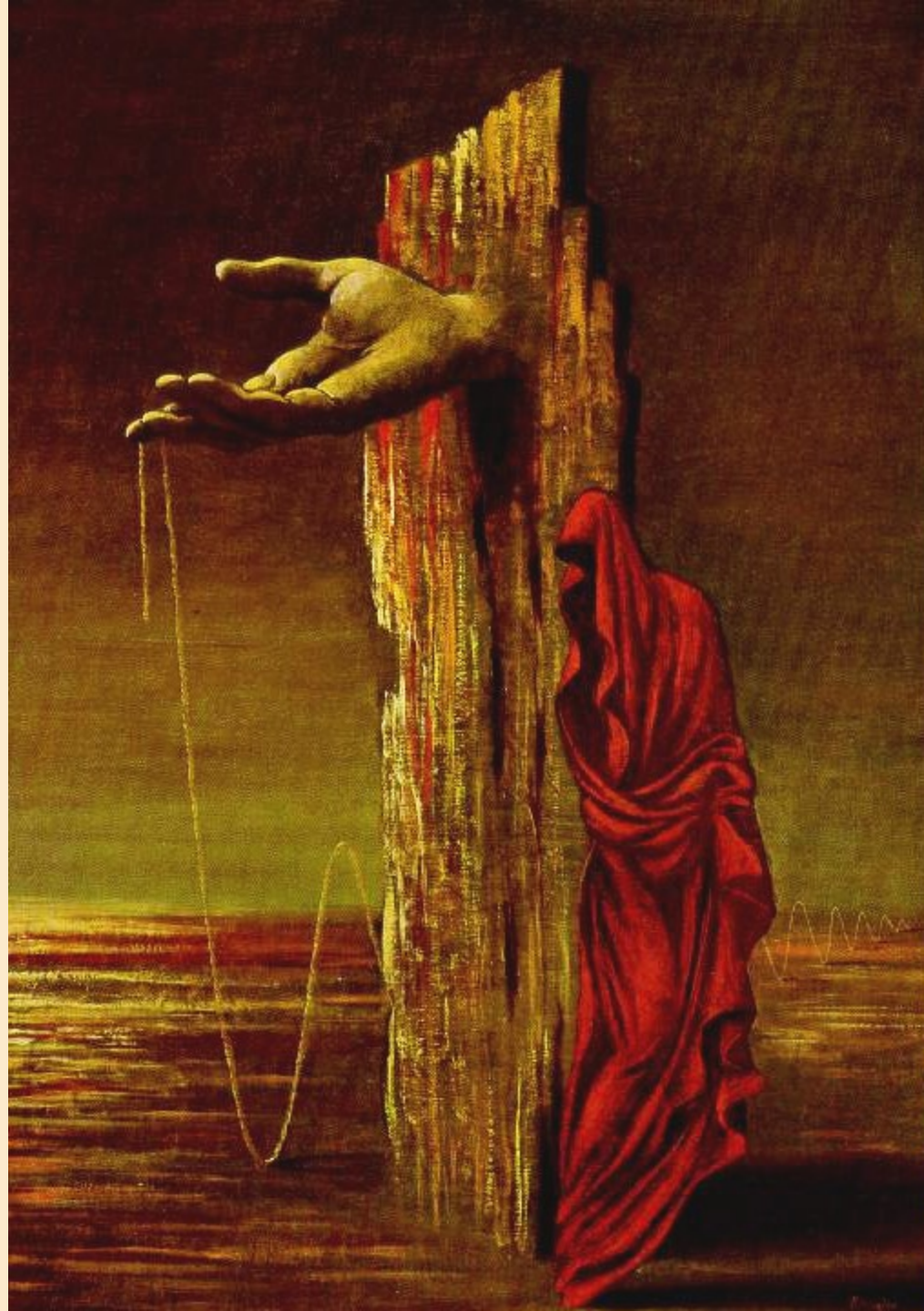

Obráz Krypta od Františka Muziky

obraz Velké rekviem (1944)
Národní galerie v Praze

Rostliny
1949

František Muzika: Strom XIII s oknem, olej, 1952

František Janoušek

(1890 – 1943)

„Větrná krajina I“
1932

František Janoušek patří nepochybně mezi nejosobitější a z dnešního pohledu nejvíce oceňované české interprety surrealismu. Svou vlastní cestu k svobodné imaginaci však hledal poměrně dlouho. Ve dvacátých letech inklinoval jako řada jiných autorů k dobově významnému proudu neoklasicismu. Teprve ve třicátých letech začal patrně pod vlivem Miróova surrealismu nalézat svůj vlastní imaginární svět. Začíná vytvářet fantazijní figurální scénérie a krajiny, které mají zpočátku téměř harmonický ráz.

František Janoušek

(1890 – 1943)

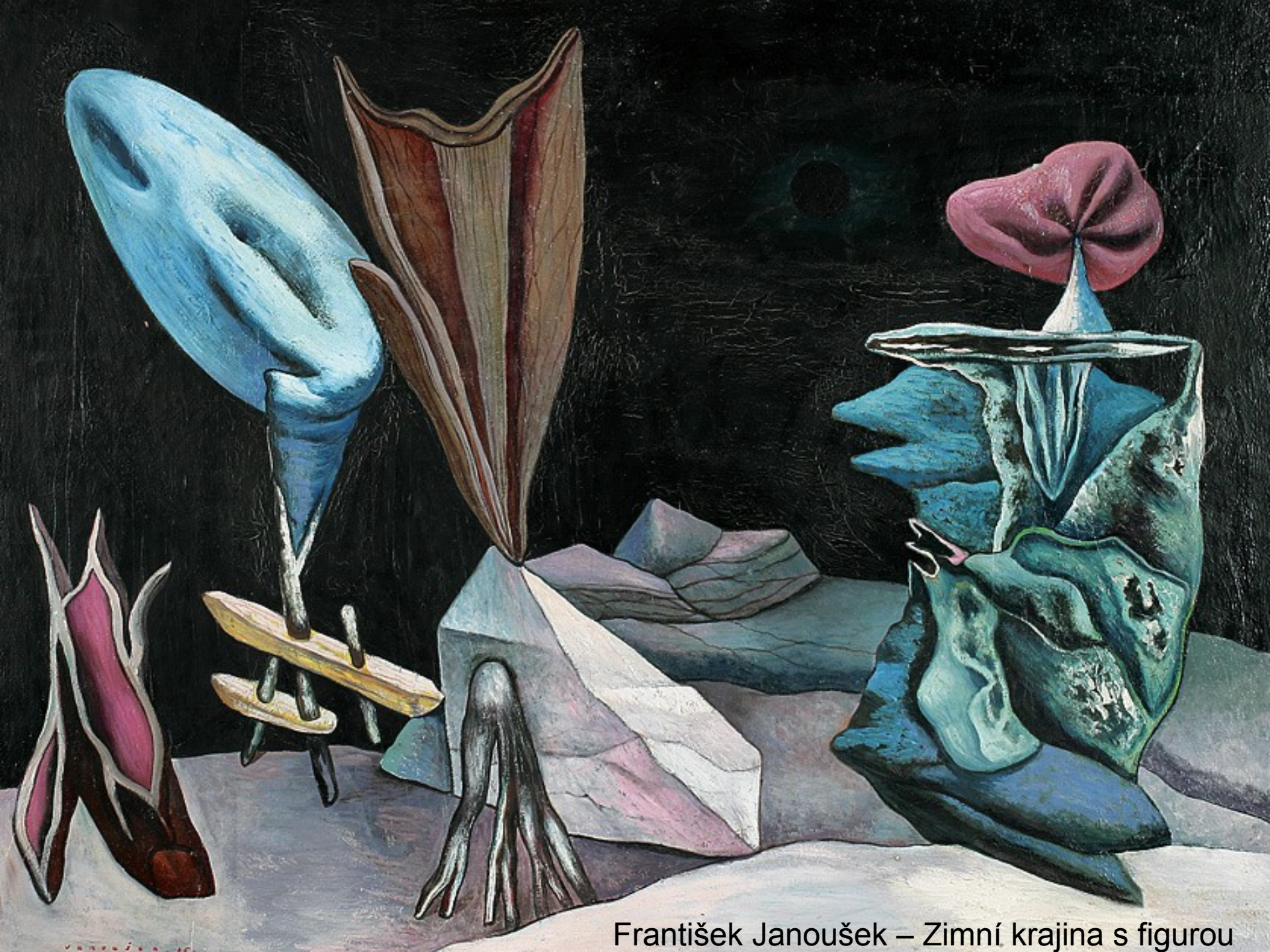

František Janoušek, 1935

Jarní čas 1933

Milenci
1934

František Janoušek – Zimní krajina s figurou

František Janoušek

(1890 – 1943)

František Janoušek - Krajina se zříceninou, 1937

František Janoušek

(1890 – 1943)

Velká loď'
1939-42

V souboru obrazů ze závěrečného údobí Janouškova života, označovaných datem 1938-1942, dochází ke specifickému úhrnu celé Janouškovy předchozí tvůrčí zkušenosti, kdy dosahuje uvolněného a bohatého malířského výrazu. Malba je dramatická, až surová, často pastózní, s temnou, ale intenzivní barevností. Obrazy žijí malířským gestem a stále je opanovává dynamická a neustále se proměňující živá hmota zachvácená ničivými silami. Zdrojem této svérázné obrazovosti bylo Janouškovo citlivé vnímání neklidu meziválečné doby plné úzkosti a mnohá díla reagují přímo na konkrétní události (Španělsko, 1936, Útěk, 1939). Dobově podmíněn je i tento obraz, ve kterém ústřední motiv lodi současně představuje tlející a rozpadávající se rakev, jejíž trosky osídlila bující vegetace a parazitující organismy. V Janouškových obrazech je obsažena i velká dávka jinotajné symboliky

Ladislav Zívř

(1909 – 1980)

Ladislav Zívř patřil na počátku své dráhy k vrstvě tzv. mladších surrealistů, kterou pomáhal uvést do pražského uměleckého života teoretik Karel Teige. Zívř vytvořil několik pozoruhodných soch - objektů (např. Srdce inkognito z roku 1937 v nichž v duchu surrealistické estetiky využil principu náhodného setkání cizorodých předmětů a kombinace různých materiálů.

Ladislav Zívř byl aktivním účastníkem mobilizace. Reakci na tragické události vtělil do výmluvného sádrového objektu mrtvého ptáka Reliéf Mrtvý pták je charakteristickým příkladem obohacování surrealistické mluvy novými symbolickými obsahy tváří v tvář zlomovým dějinným událostem.

Pták
(1939)

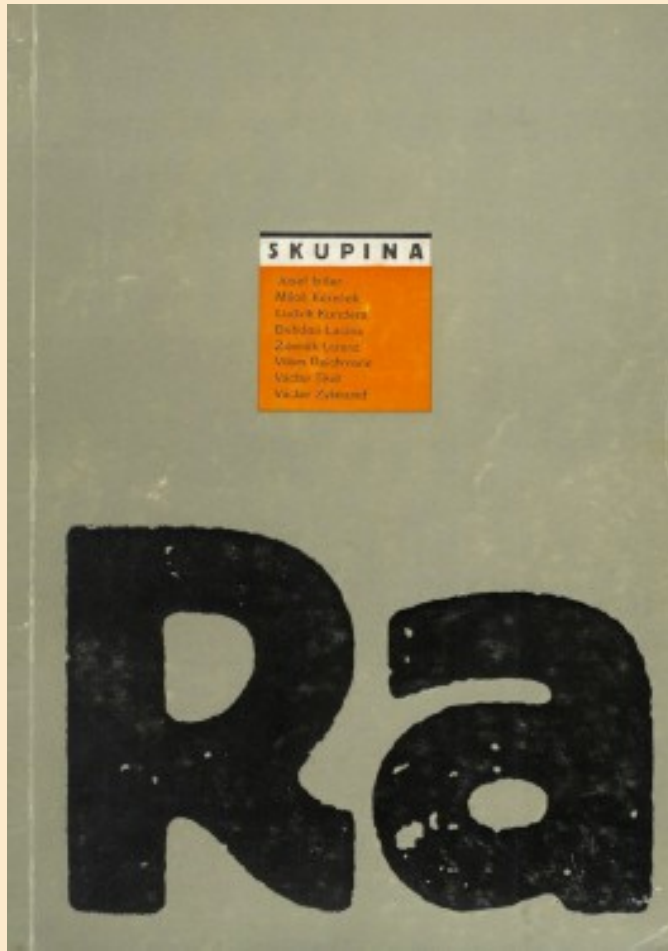
Srdce inkognito 1937

SKUPINA RA

Iniciátorem založení *skupiny Ra* byl **Václav Zykmund**, který založil i edici Ra. **Edice RA** začala fungovat již v roce 1936, významnější činnost vyvíjela až po rozpadu *Skupiny surrealistů v ČSR*, za *druhé světové války*. Nacisté považovali *surrealismus* za pokleslé umění a tak byla činnost této skupiny nelegální.

Nejznámější
sborník -
'Roztrhané
panenky' - 1942,
ineditní sborník,
J. Istler, L.
Kundera, Zd.
Lorenc...

Václav Zykmond

1914 - 1984

výtvarný teoretik, malíř a grafik,
fotograf a filmový tvůrce,
básník a spisovatel.

Sblížil se Karlem Teigem (svým vzdáleným příbuzným), malířem Bohdanem Lacinou a dalšími avantgardními umělci.

*Spolu s Lacinou stál Václav Zykmond u zrodu literární edice Ra, kterou od roku 1936 vydával v Rakovníku (Ra je zkratka Rakovníku). Edice se soustředila na moderní soudobou literaturu, Zykmond pro ni překládal z francouzštiny poezii a texty surrealistických autorů. Těsně po válce se také podílel na vzniku postsurrealistické **Skupiny Ra**, která převzala název po rakovnické edici.*

Sdružovala výtvarníky, literáty, teoretiky (vedle Zykmonda např. Ludvík Kundera, Bohdan Lacina, Zdeněk Lorenz, Václav Tikal, Josef Istler, Vilém Reichmann, Miloš Klouček). Uspořádala několik pozoruhodných výstav, vydala teoretická prohlášení, politický tlak zvenčí i rozpory uvnitř však v roce 1948 vedly k rozpadu Skupiny.

Václav Zykmond *Composition*, 1935

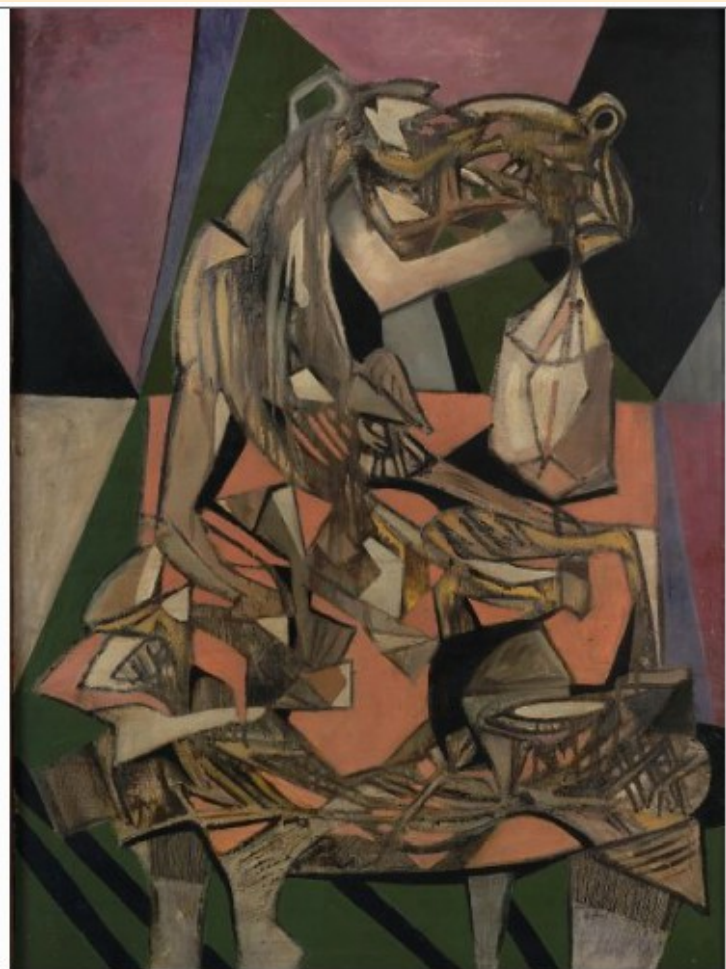

Václav Zykmund
Abandoned House
 1935

Václav Zykmund
Komposice
 1944

Václav Zykmond
Objekt
1944

Václav Zykmond
Klínopisný lampář
1947

Václav Zykmond
Skrýše, 1947

Bohdan Lacina

(1912 – 1971)

Stal se zakládajícím členem Skupiny Ra.

Z popudu Karla Teiga začal malovat obrazy ve stylu veristického **surrealismu**.

V roce 1935 vyšlo bibliofilské vydání Máchova Máje s jeho ilustracemi a o dva roky později vystavoval spolu s dalšími autory v divadle E. F. Buriana.

V roce 1938 se stal prozatímním profesorem na reálném gymnáziu v Jevíčku a začal se věnovat sochařství a ilustrování knih, kterých za celý život vytvořil kolem sedmdesáti.

V Boskovicích, kam byl v roce 1941 přeložen, začalo vznikat jeho hlavní malířské dílo a také zde začal psát básně. Od roku 1947 působil v Brně ve Výzkumném ústavu pedagogickém jako vedoucí oboru estetické výchovy, později se stal vedoucím katedry výtvarné výchovy na filozofické fakultě UJEP.

Ptáci
1944

Bohdan Lacina

(1912 – 1971)

Bohdan Lacina
(1912 – 1971)
Hamletovo zátiší
1947

6. 10.–6. 11. 2011

VÁCLAV TIKAL

Pokušení

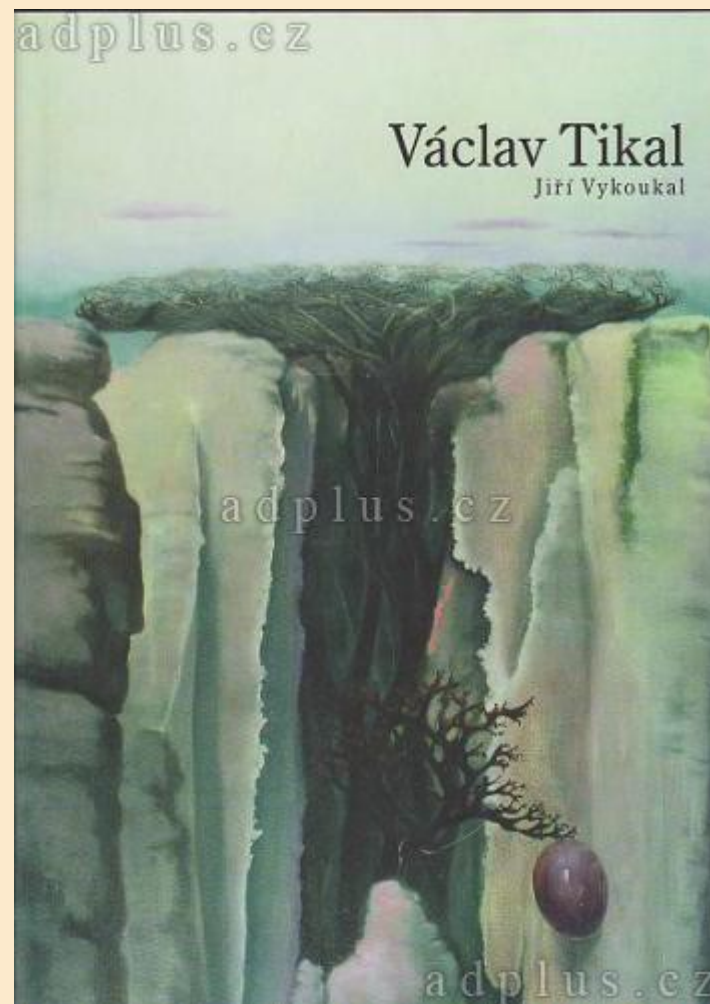
GALERIE MODERNA

Masarykovo nábřeží 24, Praha 1

Výstava Václava Tikala /1906 – 1965/, jednoho z našich nejvýznamnějších surrealistů 20. století, člena skupiny RA a mezinárodního hnutí Phases zahrnuje na 80 obrazů, kreseb, grafických listů a plastik z období 1942 až 1965

Václav Tikal

(1906 – 1965)

Václav Tikal

(1906 – 1965)

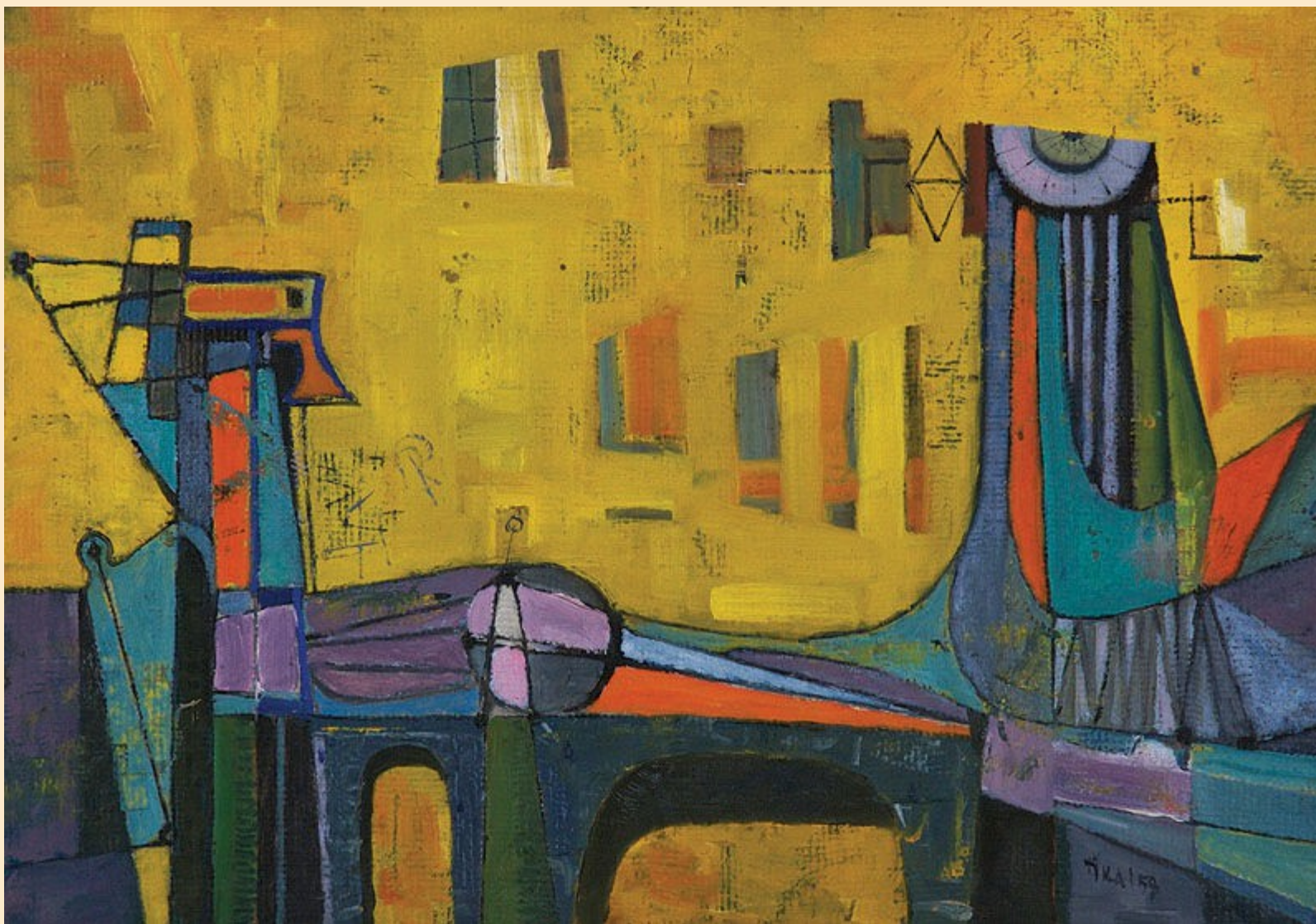
Lidice
1944

Vrak
1945

Hold Einsteinovi
1946

Tikal Václav - Objekt 1958

Kompozice
1964

TIKAL Václav 1906-1965

Spojení 1963

Josef Istler

(1919 – 2000)

Komposice
1944

Extaze
1951

Civilizace
1941-43

Objekt z r.1943

Černý
1958

Červený
1958

Mikuláš Medek

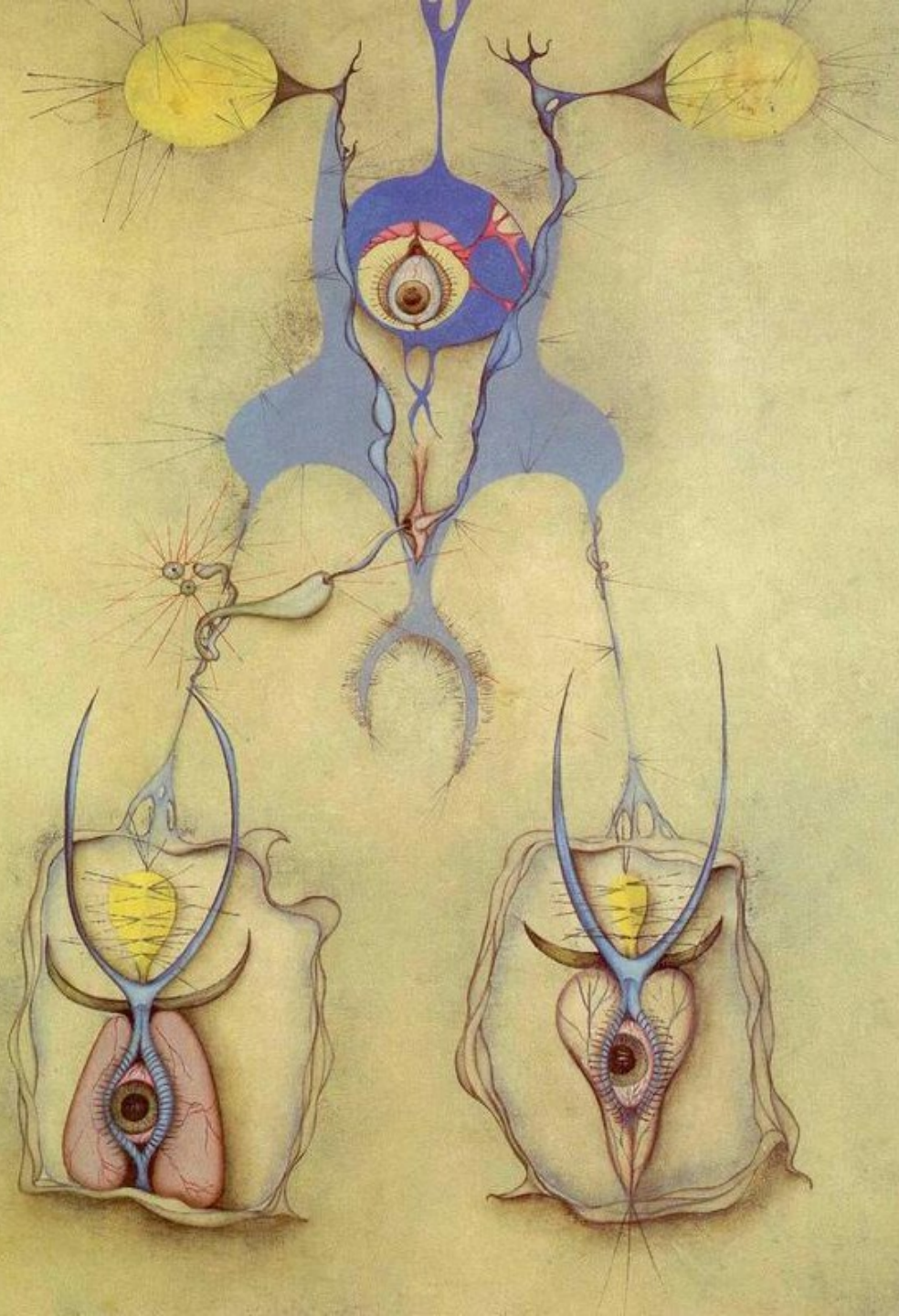
(1926 – 1974)

Infantilní krajina
1947

Pro Mikuláše Medka měla lekce surrealismu osudový význam. Jeho obrazy ze čtyřicátých let jsou ztělesněním úzkostných představ a snových vidin. Veristický způsob malby se odvolává ke klasickým postupům surrealismu. Kontrast mezi krásnou formou a z hlubin nitra vyvolaným tabuizovaným obsahem diváka zároveň přitahuje i odpuzuje. Obraz *Infantilní krajina* patří k sérii raných obrazů inspirovaných studiem biologie

*Mikuláš Medek
Zázračná matka II*

Mikuláš Medek: Jaro 51

Mikuláš Medek: Úsměvy poledne. 1949

Památník národního písemnictví
a Společnost Karla Teiga
Vás zvou na zahájení výstavy

Surrealistická východiska [1948-1989]

ODKLONY | NÁVRATY | PŘESAHY

které se koná
ve středu 8. 6. 2011 v 18 hodin
v Letohrádku Hvězda v Oboře Hvězda v Praze 6

Otevřeno denně
kromě pondělí
od 10 do 18 h.
(v říjnu do 17 h.)

Spojení:
zast. Petřiny
tram 1 a 18
bus 179

PAMÁTNÍK
NÁRODNÍHO
PÍSEMNICTVÍ

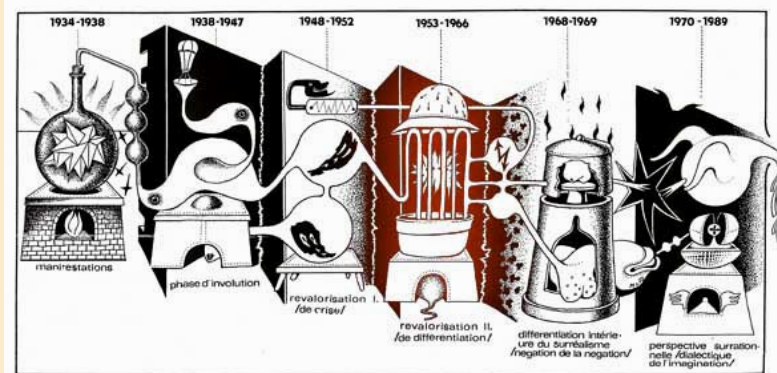
Letohrádek Hvězda 9. červen - 30. říjen 2011

SPOLČNOST
karla
teiga

V prostorách pražského letohrádku Hvězda se koná dosud největší výstava samizdatových literárních sbírek a uměleckých děl z období poválečného surrealismu. Unikátní expozice Surrealistická východiska - odklony/návraty/přesahy mapuje období od počátku 50. let do roku 1989, kdy mohli surrealisté tvořit jen v podzemí. Exponáty pocházejí většinou ze soukromých sbírek a řada z nich bude vystavena vůbec poprvé.

Vratislav Effenberger | Josef Istler | Mikuláš Medek | Emila Medková |
Jaroslav Režný | Ludvík Šváb | Zbyněk Havlíček | Václav Tikal |
Milan Nápravník | Jindřich Kurz | Stanislav Dvorský | Petr Král |
Zdena Holubová | Věra Linhartová | Alois Nožička | Ivana Spanlangová |

Prokop Voskovec | Karel Šebek | Jaroslav Hrstka

• ZDROJE:

• Literatura:

- PIOJAN, José. *Dějiny umění 9*, 2. vyd. Balios, Knižní klub 2000. 336 s. ISBN 80-242-0217-4
- BOIS, Yve-Alai, BUCHLOH Benjamin, FOSTER Hal, KRAUSSOVÁ Rosalind. *Umění po roce 1900*. Slovart 2007. 704 s. ISBN 978-80-7209-952-8
- MICHELI, Mario de: *Umělecké avantgardy dvacátého století*. Praha SNKLHU 1964. 378 s
- DEMPSEYOVÁ, Amy. *Umělecké styly, školy a hnutí*. 1. vyd. Slovart 2005. 304 s. ISBN 80-7209-731-8
- Kol.: *České umění 1900-1990*. 1. vyd. Praha : Galerie hl. města Prahy, 280 s. ISBN: 807-01-00575
- Kol.: *Dějiny českého výtvarného umění IV / 1890-1938 (1+2)*. 1. vyd. Praha : Academia 2009. 872 s. ISBN 978-80-200-058.
- SRP, Karel. *Štyrský, Toyen: artificialismus: 1926–1931*, Středočeská galerie, Praha 1992. 54 s. ISBN: 80-7056-010-X
- SRP, Karel. *Český surrealismus 1929-1953*, 1. vyd. Argo, Praha 1996. 486 s. ISBN: 80-7010-047-8.
- SRP, Karel. *Jindřich Štyrský*. 1. vyd. Argo, Praha 2007. ISBN: 80-7203-952-0.
- BYDŽOVSKÁ, Lenka. SRP, Karel. *Josef Šíma - Návrat Theseův*. Praha : Gallery, 2006. 163 s. ISBN 80-86990-05-2.
- ZEMINA, Jaromír. *České umění 1908-1968, osobnosti a hodnoty*: Národní galerie v Praze, Stálá expozice, Jízárna Pražského hradu. 22 s. ISBN 80-7035-022-9.

• Elektronické zdroje:

- The Yorck Project: *10.000 Meisterwerke der Malerei*. DVD-ROM, 2002. ISBN 3936122202. Distributed by DIRECTMEDIA Publishing GmbH.
- KASAN, Jaroslav. *Artopedia 2: galerie světového malířství* [CD-ROM]. 2., aktualiz. vyd.. Hořovice: Terasoft, 2003.

• Internetové zdroje:

- http://historyofart.cz/index.php/Ceske_umeni_1907_az_1945
- http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Desk%C3%A9_mal%C3%AD%C5%99stv%C3%AD_1._poloviny_20._stolet%C3%AD
- <http://www.avu.cz/content/%C4%8Desk%C3%A9-um%C4%9Bn%C3%AD-20-stolet%C3%AD-1769>
- <http://www.artalk.cz/2012/01/25/tz-umeni-1-poloviny-20-stoleti-ze-sbirky-krajske-galerie-vytvarneho-umeni-ve-zline/>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_%C5%A0%C3%ADma
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Muzika
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Toyen>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Jind%C5%99ich_%C5%A0%C3%BDrsk%C3%BD
- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10256471308-jindrich-styrsky-mym-ocim-nutno-stale-hazeti-potravu/>
- <http://www.cmvu.cz/cz20c/mezi-valkami/>
- http://sbirky.cmvu.cz/cmvuURLDrivenWebPage.php?id=O_1633_print&recnum=960&auth=Jind%C5%99ich%20%C5%A0tyrsk%C3%BD&tit=Kompozice&cpr=,%20foto%20%C2%A9%20Zden%C4%9Bk%20Maty%C3%A1sko
- http://sbirky.cmvu.cz/cmvuURLDrivenWebPage.php?id=O_82_print&recnum=980&auth=Toyen&tit=Z%20ji%C5%BEn%C3%ADch%20mo%C5%99%C3%AD&cpr=,%20foto%20%C2%A9%20Zden%C4%9Bk%20Maty%C3%A1sko
- http://maka.webzdarma.cz/statnice/du_du13
- <http://www.avu.cz/content/%C4%8Desk%C3%A9-um%C4%9Bn%C3%AD-20-stolet%C3%AD-1769>
- <http://www.artalk.cz/2012/01/25/tz-umeni-1-poloviny-20-stoleti-ze-sbirky-krajske-galerie-vytvarneho-umeni-ve-zline/>
- http://udu.ff.cuni.cz/soubory/galerie/01%20Cechy/Lahoda%20-%20ceske%20umeni%201907-1945/slides/3_JosefCapek_Figura_1917.html
- <http://www.studentpoint.cz/data/resized/files/av/620x1000-3806-toyen.jpg>
- <http://82.114.195.35:90/ProjektModerniUmeni/Dev%C4%9Btsil,%20Poetismus,%20artificialismus,%20%C4%8Desk%C3%BD%20surrealismus%20-%20obr%C3%A1zky/>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Skupina_surrealist%C5%AF_v_%C4%8CSR
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Vincenc_Makovsk%C3%BD
- <http://www.wikipaintings.org/en/josef-sima/mode/all-paintings>
- <http://www.wikipaintings.org/en/toyen/mode/all-paintings>
- <http://surrealismus.webgarden.cz/>
- <http://www.artalk.cz/2012/05/16/tz-frantisek-muzika/>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Skupina_Ra
- http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Josef_Istler
- http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_Zykmund
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Bohdan_Lacina
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Mikul%C3%A1%C5%A1_Medek
- <http://www.galerierudolfinum.cz/cs/exhibition/mikulas-medek>
- <http://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/narodni-galerie-v-praze-predstavuje-ceskou-modernu-v-novych-souvislostech>
- <http://www.obecnidum.cz/o-vystave-1912.html>